

DREYFUS DAVASI

 Çiğdem Bayraktar Ö*
Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ABD,
İstanbul

*Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ABD,
İstanbul*

**Corresponding Author*

E-mail: cigdem_bayraktar@yahoo.com

(Geliş tarihi: 25 Eylül 2020; Kabul tarihi: 21 Aralık 2020)

ÖZET. 1789 Fransız İhtilali'nden beri Fransa tarihini etkileyen, Yahudi meselesinde taraflarca adeta bir dönüşüm metaforu halini alan en büyük olay Yüzbaşı Alfred Dreyfus'un casuslukla itham edilerek yargılandığı 'Dreyfus Davası'dır ve bu dava aynı zamanda, politik Siyonizmin kurucusu olarak kabul edilen Dr. Theodore Herzl'i etkilemesi bakımından da son derece değerlidir. Dava, Yahudi düşmanlığını derinleştirerek 1894'ten başlayarak 1899'a kadar devam etmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Dreyfus Davası, Alfred Dreyfus, Emil Zola, Fransa, Adalet ve Eşitlik*

DREYFUS CASE

ABSTRACT. Since the French Revolution of 1789, the biggest event that has affected the history of France, which has become a metaphor of transformation by the parties in the Jewish issue, is the 'Dreyfus Case' in which Captain Alfred Dreyfus was tried with a frequency of spies, and this case was also considered it is also very valuable in terms of influencing Theodore Herzl the founder of political Zionism. The trial continued from 1894 until 1899, deepening antisemitism.

Keywords: *Dreyfus Case, Alfred Dreyfus, Emil Zola, France, Justice and Equality*

GİRİŞ VE TEORİK ÇERÇEVE

1789 Fransız İhtilali'nden bu yana Fransa tarihini en çok etkileyen ve sonrasında meydana gelen antisemitik olaylara önemli ölçüde zemin hazırlayan "Dreyfus Davası", bir casusluk konusu olmasının çok ötesine geçerek evrensel ilkelerin gözler önünde ihlal edilmesi nedeniyle insan hakları arayışının somut vakası halini almıştır. Yüzbaşı Alfred Dreyfus'un casuslukla itham edilerek yargılandığı, sonunda ömür boyu sürgün ve kürek cezasına çarptırıldığı dava kısa zaman içinde Yahudi aleyhtarlığını pekiştiren bir görünüme bürünmüştür. Adalet arayışında kişilerin milliyetine, dinine, bulunduğu sosyo-ekonomik gruba bakılmaması gerektiğini vurgulayan evrensel idealin bu dava boyunca unutulduğu görülmektedir. Yargısal karar mekanizmasının işletilmesinde bütün insanların kanun önünde eşit olduğu gerçeğini ölümünden yıllar sonra onuru ve rütbesi iade edilen Yüzbaşı Dreyfus örneğinden yola çıkarak hatırlamak elzemdir. Antisemitizm kodları içeren bu dava duruşmaları gazeteci sıfatıyla izleyen Politik Siyonizmin kurucusu Dr. Theodore Herzl'i çok etkilemiş ve sonraki eylemlerini biçimlendirmesinde motivasyon kaynağı halini almıştır. İsrail devletinin kuruluşundan geriye doğru bakıldığında uluslararası kamuoyunu ve özellikle Yahudileri yakından ilgilendirmiş bu davayı incelemek bugün kavramak açısından da gereklidir. O nedenle davaya ilişkin literatür taranmış ve dava sürecinin akışına uygun bir anlatım benimsenmiştir. Tarihi bir olayın irdelenmesi bağlamında dava konusunun ele alınışında, tarafların yaklaşımları sıralı aktarılmaya gayret edilmiştir. Bunun için Alfred Dreyfus ve Emile Zola gibi

konunun muhatabı olan ilk kaynaklara ağırlıkla başvurulmuştur. Dava, aleyhte propagandalarla Yahudi dinine yönelen düşmanlığın giderek Yahudiliğin bütününe karşı sertleşmesiyle 1894'ten başlayarak 1899'a kadar devam etmiştir.

Yüzbaşı Alfred Dreyfus ve Delilsiz Suçlanma

Aleyhinde delil olmamasına rağmen, sadece bir yazı benzerliğinden yola çıkılarak 15 Ekim 1894'te tutuklanan Yüzbaşı Alfred Dreyfus (Resim 1) çok zengin Yahudi bir ailenin başarılı çocuğu olarak orduya tayin edilmişti. Hiçbir zaman maddi sıkıntısı olmayan ve mutlu evliliği ilk çocuğuyla daha da perçinlenen yüzbaşının önünde, kendi deyimiyle son derece parlak ve kolay bir kariyer açılmıştı (Dreyfus, 1901).

Resim 1. Yüzbaşı Alfred Dreyfus

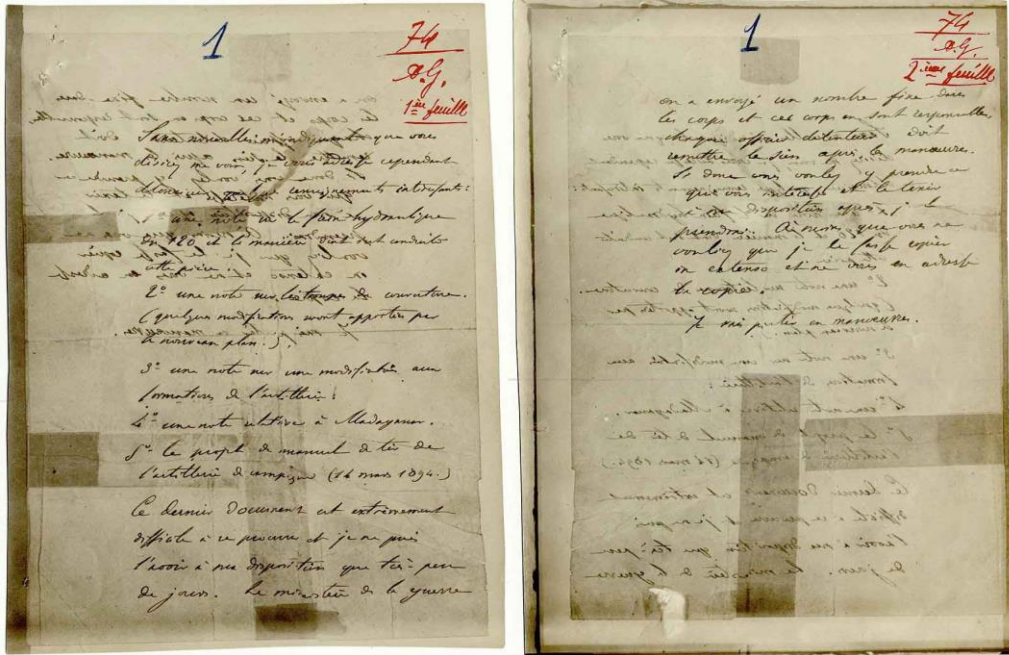
Eylül 1894 sonunda, o dönemde 'İstatistik Bölümü' adıyla anılan Fransız Haber Alma Servisi, Alman Askeri Ataşesi Von Schwartzkoppen'e gizli askeri belgelerin gönderildiğine dair imzasız bir mektup ele geçirdi. Olay; Paris'teki Alman elçiliğinde hizmetçi göreviyle çalışan Fransız gizli servis elemanının edindiği ve bir "bordereau/evrak" (Resim 2) olduğu bildirilen arkalı önlü biçimde ince bir kağıda yazılmış mektubu merkeze göndermesiyle patlamıştı. Malum evrağın üzerinde; biri topçu kuvvetleriyle, bir başkası sınır koruma birlikleriyle ve diğeri de Madagaskar ile ilgili bir not olmak üzere üç dikkat çekici madde vardı. Mektupta şunlar yazılıydı:

"Beyefendi, beni görmek isteyip istemediğiniz konusunda habersiz şekilde, size yine de, bazı ilginç bilgiler gönderiyorum.

1. 120'nin hidrolik freni ve bu parçanın nasıl çalıştığı hakkında bir not.
2. Örtme birlikleri hakkında bir not (değişiklikler yeni planda yapılacaktır).
3. Topçu oluşumlarında bir değişiklik hakkında bir not.
4. Madagaskar ile ilgili bir not.
5. Saha topçusu el kitabı taslağı (14 Mart 1894).

Bu son belgenin elde edilmesi son derece zordur ve sadece birkaç gün boyunca elimde kalabilir. Savaş Bakanı, kuvvetlere belli sayıda gönderdi ve kuvvetler onlardan sorumludur. Her mutasarrıf subayı tatbikattan sonra kendininkini iade etmelidir. Eğer ilgilendiğiniz şeyi almak ve daha sonra kullanmak üzere elimde tutmamı istiyorsanız, onu alacağım. Elbette bunu extenso olarak kopyalamamı ve size de göndermemi tercih etmezseniz.

Manevraya devam edeceğim.”

Resim - 2 Bordereau / Evrak

Hızlı bir soruşturmanın ardından casusluk; “bordereau”daki el yazısıyla, kendi el yazısı arasındaki benzerlik nedeniyle “Yahudi aleyhtarları” için bir fırsata dönüştürülerek, o zaman genel kurmayda stajyer olan Yüzbaşı Dreyfus’a mal edildi (Zola, 1979).

Fransız Toplumunun Adalet Sınavı

Dreyfus gibi zengin Yahudilerin sempatiyle karşılanmadığı Fransa ise Dreyfus’un aksine son yıllarda sosyal ve politik çalkantılar içindeydi. 1870-71 hadiseleri Fransız katolisizmine kuvvet vermiş; millet meclisi ekseriyetle muhafazakârlardan meydana getirilmişti. Yeni sorun; Katolik Fransa Devleti’nin yeni şekillerine ve halkçı

cumhuriyete karşı nasıl davranacağına kesinleştirilmesi idi. Ulusun büyük bir kısmı için cumhuriyet, Fransa'nın birçok asırdır sürdürdüğü gelenekleriyle alakayı kesmek demekti. Onlara göre cumhuriyetin şefleri; 1789 ihtilalinin varisleri, demagojiyi ve Katolik düşmanlığını 19. yüzyılda devam ettirenlerdi. XIII. Léon 1878'de Papalık tahtına çıkarılmıştı. Kralcı Katolikler Roma'da Katolik olmakla beraber, Fransa'da Fransız olmaktan vazgeçemeyeceklerini anlatmışlardı. Onlar, Papa'nın ruhani nüfuzu ile siyasi kudreti arasında bir sınır çizilmesinden yanaydılar (Curtius, 1953). En çok tartışılan ise; 1871'de Prusya'ya karşı Alsas Loren kömür yatakları kaybını yaşayan ve Bismarc'ın hamlelerine karşılık veremeyen ordunun (Horne, 1965) hataları ve eksiklikleriydi. Orduya göre yenilginin esas nedeni, beceriksizlik ve hantallık değil; hainler tarafından Fransız ordusunun sırlarının Almanlara sızdırılmasıydı. Tam da tartışmaların sıklaştığı bir dönemde, Edouard Drumont'un "*La France Juive/ Yahudi Fransa*" isimli kitabı çıkmıştı. '*Libre Parole / Hür Söz*' gazetesindeki günlük makalelerde de Yahudi aleyhtarlığı teşvik ve tahrik ediliyordu (Curtius, 1953).

1894 yılı Temmuz ayında eski İspanya Askeri Ataşesi Senor Val Carlos Fransız istihbaratını, Alman Ateşe Schwarzkoppen ve İtalyan ateşe Panizzardi arasındaki garip mektup trafiği konusunda henüz uyarılmıştı. Casusluk belgelerinin bulunmasının ardından derhal soruşturma başlatıldı. "Soruşturmayı yürüten kişi Yahudi düşmanı olduğunu gizlemeyen Sandherr'di ve suçlu ilan edilen kişi de Yahudi Yüzbaşı Alfred Dreyfus'tu" (Hür, 2004).

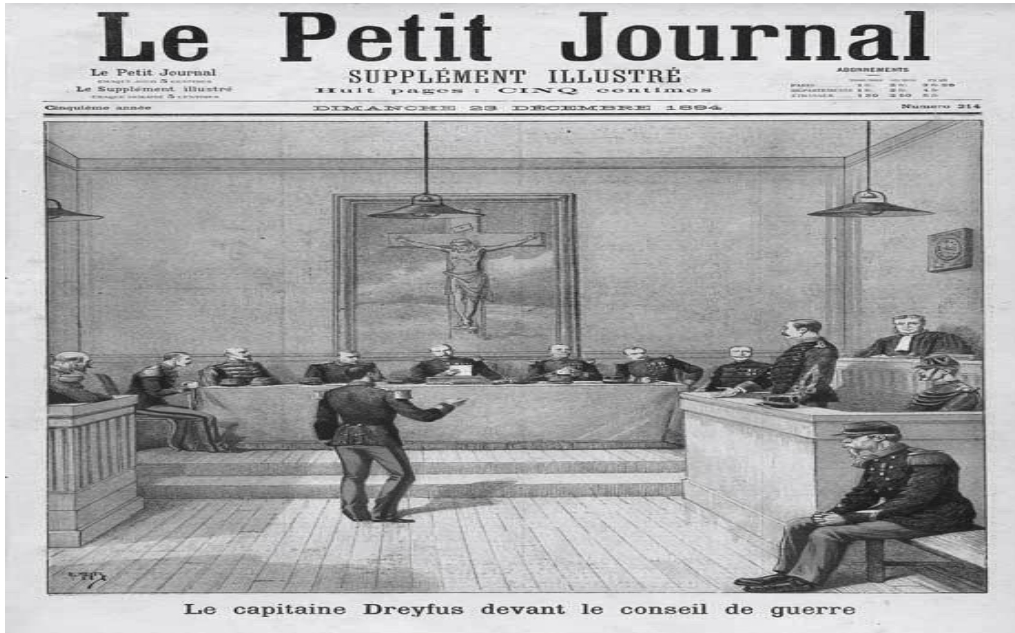
Uluslararası insan hakları miti haline gelen Dreyfus meselesi tıpkı soruşturucusunun ırkçı kimliğinde vücut bulduğu gibi, sosyo-politik bir birikimin dışavurum şekliydi ve ortaya çıktığı dönemin hatlarını taşıyordu. Aydınlanmanın dış etkilerinin insanı değiştirebileceği tezinin 19. yüzyılda zayıflamasıyla birlikte kalıtım, çevre koşullarına gönderme yapan araştırmaların önüne geçmişti. Charles Darwin'in "*The Origin of Species / Türlerin Kökeni*"ni 1859'da yayımlamasından o tarihe kadar geçen sürede etnik farklılıklara vurgu yapan sayısız antropolojik çalışma ve sonuçları yayımlanmıştı. Öteden beri Avrupa'da ciddi ve aşırılıklara varabilen bir Yahudi nefreti tarihi bağlarını elinde tutuyordu. Darwin'in *Evrin Teorisi*'ni sosyal alana uyarlayan Herbert Spencer gibi kimseler, 'sosyal Darwinizm' ile militan sağcı duyguları tırmandırıyor ve savaşın öjenik bir etkisi olduğu iddiasını, 'aşağı ırkların', 'zayıfların' bu yolla yok olacakları iddiasına bağlayarak savaş savunuculuğu yapıyorlardı (Vardar, 2004).

Fikrin Fransız takipçileri ise; aşırı köktenci antropolojik yorumlarıyla aşırı sağ hareketlerin güdümleyicisi haline geldiler ve Yahudilerin yüzyılın modernleşme araçlarından faydalanarak edindikleri yüksek mevki ve statülerini tartışmaya açtılar. Devrimci hareketler hükümetin güç kazanmasıyla geri plana atıldı (Cobb, 1969).

19. yüzyılda sanayileşme, ulusallaşma sürecinin tamamlanmasıyla birlikte, ulusal kapitalistlerin sınıf çatışması tehlikesini Yahudi sermayedarların üzerine atma çabaları, Yahudilerin dini farkları üzerine kurgulanmış negatif söyleme ilaveten, onları bir 'ırk' kategorisi gibi sunma eğilimine dönüşerek dönemin siyasal ortamına uyarlandı (Vardar, 2004). Siyasallığın sağlanabilmesi için kitlenin harekete geçirilmesi mecburiyeti dahilinde Dreyfus olayını fırsat bilen ve "Benim koltuğum üç kral tahtına bedeldir" (Lazareff, 1945) demekten hoşlanan müdürleriyle sağcı Fransız basını olayın üzerine atladı. Olay kısa zamanda kartel durumunda büyük yayın organlarına sahip Havas Ajansı'ndan tüm yurda duyuruldu. 31 Ekim'de *Le Soir / Akşam* gazetesi "Alfred Dreyfus" ismini verdi. Ertesi gün de *La Libre Parole / Hür Söz* 'de suçlu hakkında büyük bir yazı yayımlandı. Yazıda, kanıtların Dreyfus'un Fransa'nın sırlarını Almanlara sattığı söylenmişti. Bu yazı Dreyfus hakkında küçük düşürücü ve Yahudi düşmanlığını

körükleyici bir kampanyanın başlangıcı oldu (Zola, 1976).

Takip eden 7 Kasım'da Dreyfus için adli soruşturma açıldı. Soruşturmayı Binbaşı D'Ormescheville yürütüyordu. Görevlendirilen beş yazı uzmanından üçü, suçlamanın tek dayanağı olan 'evrak' ın Dreyfus'a ait olduğunu öne sürdü. 18-22 Aralık 1894'te görülen dava (Resim 3) bütün Fransa'yı etkiledi. Duruşmaların gizli sürdürüleceği kararı alınan dava, Paris Birinci Savaş Konseyi'nde Avukat Damange savunmasında görülmeye başladığında, General Mercier, İstatistik Bölümü tarafından Dreyfus'a karşı hazırlanan 'gizli dosya'yı savunma avukatının ve sanığın haberi olmadan askeri yargıçlara usulsüzce ulaştırmıştı (Zola, 1976).

Resim 3. Dreyfus olayı, ilk duruşmanın ertesinde 23 Aralık 1894 tarihli Pazar ekinin ön sayfasında verildi

Davanın en önemli kanıtı Bertillon'un sözde İtalyan Ateşesi'nin yazmış olduğu söylenen 'Bu D...'nin alçaklığıdır.' şeklinde bir mektup parçacığıydı. Sadece başkentte değil, taşranın en ücra köşesinde bile bu konu konuşuluyorken (Hür, 2004) genç Yüzbaşı Alfred Dreyfus 22 Aralık'ta oy birliğiyle suçlu ilan edildi. Rütbesinin geri alınmasına ve ömür boyu sürgün ve hapis cezasına çarptırılmasına karar verildi. Yılın son gününde davanın temyizi reddedilirken, 5 Ocak 1895'te Askeri Okul'un büyük avlusunda halkın "Yahudilere ölüm!" nidaları eşliğinde Dreyfus'un rütbesi geri alındı (Zola, 1976).

Zola'nın "Adalet" ve "Gerçek" Arayışı

22 Şubat 1895'te Güney Amerika kıyılarındaki Şeytan Adası'na doğru cezasını çekmek üzere Rochefort gemisiyle yola çıkan Dreyfus'un yaşadıklarını bir süredir izleyen ünlü romancı Emile Zola yeni bir taraftar olarak haksızlığa uğrayan yüzbaşının yanında dava saflarına katılıyordu ve arka arkaya kaleme aldığı 17 yazıyı *Le Figaro*'da yayımladı. Dreyfus'un unutamayacağı beş yılın (Dreyfus, 1901) baş sorumlularından, antisemitist İstihbarat Müdürü Sandherr'in ölümü üzerine, yerine 1 Temmuz 1895 itibariyle Yarbay Georges Picquart geçti. İyimser iki gelişme de henüz durumu değiştirmeye yetmemiş, duruşmanın sonucu birçok Fransız'ı memnun etmişti. Batılı demokrasiyi tam

sindirememiş, nispeten liberal/yeni Aydınlanmacı grupla, ırksal ve fikri farklılıkların uzun vadede olası kazanımlarının Yahudilerce bertaraf edildiğine inanan ve ilkesel bazda önüne kattığı ırkçı aydınlarıyla geçmişin dini nefretini toplumsal söyleme çeviren yığın arasında toplum ikiye bölünmüştü. Dreyfus olayı, hem Yahudi düşmanlığıyla muhafazakâr düşünce/düşünür ilişkisini anlamak için, hem de bu yoldan aşırı sağın ulus devlet sözleşme yurttaşlığına karşı çıkışının izlerini sürmek açısından da özel bir öneme sahipti. Fransız sağının Yahudi düşmanlığı temelinde, cumhuriyet karşıtı ve monarşi yanlısı temaları bir araya getirmesiyle sonuçlanan olay, Fransız solu için orduya ve Kilise'ye karşı bir demokrasi ve dayanışmaya dönüşmüş, Yahudi düşmanlığına karşı savaşımın simgesi olmuştu. Buna karşın; Monarşist Fransız sağının parlamenter demokrasi karşıtı eğilimi de Dreyfus karşıtı kampta Yahudi düşmanı tezlerle bir araya gelmişti (Vardar, 2004).

Yine de halkın ruhsal durumu yeni İstihbarat Müdürü'nün çalışmalarını sona erdirmeye yetmedi ve dikkatini daha önce de şüphe çekmiş Macar asıllı Binbaşı C.F. Esterhazy'e yöneltmişti. Bunun üzerine 1894'ün gizli dosyasına başvurdu ve Esterhazy'nin el yazısının Dreyfus'un hüküm giymesine neden olan *bordereau*daki el yazısına son derece benzediği kanısına vardı (Zola, 1976).

Ama doğruluğun izini sürmek yeni müdür için kolay değildi. 1882'de "*Vatanseverler Örgütü*"nü kurmuş olan Fransız sağının (Vardar, 2004) üç yıl sonra başlayan büyük ekonomik krizin gölgesinde Yahudilere karşı nefretin temsili olan Dreyfus'u temize çıkararak, ordunun şerefine alacağı edilmesine izin vermesi mümkün değildi. Zola 13 Haziran'da *Le Figaro* için yazdığı yazıları bitirirken, Picquart Esterhazy'nin suçluluğundan emindi ve şefleri Boisdeffre ile General Gonse'u Dreyfus'un masum olduğuna ve davanın yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine inandırmaya çalıştı. Oysa üsleri aynı fikirde olmadıkları istihbarat şefinin iz sürücülüğünü aykırı bulmuştu. Toplumsal baskılar ve ordunun mukavemeti göz önünde tutularak gerekçesiz bir biçimde Picquart 26 Ekim 1896'da, önce Doğu'ya, sonra da Tunus'a sürgün edildi. Takip eden birkaç gün içinde davada ileri sürülen "Bu D.'nin alçaklığıdır." yazılı kağıt parçasının Binbaşı H. J. Henry'nin adamı olan birine yazdırıldığı saptandı. Binbaşı Henry, Sandherr'in yardımcılığından sonra Picquart'ın da yardımcılığı görevinde bulunmuştu. Birdenbire gizli belgenin sahteliği ortaya çıkınca, ordu taraftarlarının ileriye götüreceği tartışmaları perçinleyen malum "evrak" ilk defa olarak *Le Matin/ Sabah* gazetesinde yer aldı. Ancak sağ politik cephe hala Dreyfus'u aklamaya yönelik girişimleri, "Yahudilerin ve Farmasonların ortak komplosu" olarak nitelendiriyordu. Onlara göre esas amaç ise; ordunun saygınlığını zedeleyerek, Fransa'yı yıkmaktı. Buna karşılık; Alfred Dreyfus'un eşi yazdığı dilekçe ile meclise başvurdu ve davanın yeniden açılmasını talep etti. Bu kez yanlarında Kasım 1896'da Dreyfus davasını anlattığı '*Miscarriage of Justice/ Adli Hata*' broşürünü yazan Yahudi politik gazeteci ve anarşist Bernard Lazerde de vardı. Lazerde, Senato Başkan Vekili Scheurer-Kestner'i bir adli hata yapıldığına dair ikna etmeye çalıştığı günlerde Emile Zola'yı da ziyaret etmiş ve ona da bildiklerini anlatmıştı.

Yaz aylarına geldiğinde ise Picquart sürgün edildiği başkente geldi ve devlet kademelerinde masumiyetine inandığı Dreyfus için temaslarda bulunmaya başladı. Çabaların sonunda meclis kulislerinde Senatör Scheurer-Kestner'in Dreyfus'un eski itibarını yeniden kazandırmak üzere bir kampanya başlatacağı haberleri yayılmaya başladı. Haberleri, Picquart ve avukatı Leblois'nin ısrarlarıyla cumhurbaşkanından ve adı geçen generallerden alınan randevular izledi. Genelkurmay ise istihbarat şefinin hareketlendirdiği senatörün davanın yeniden görülmesine dair umut ve taleplerinden dolayı endişe duyarak durumu *bordereau*ların gerçek sahibi Esterhazy'i uyarak, O'nu

korumayı planladı ve ordu mensubuna ‘*Umut*’ başlıklı bir ikaz mektubu yolladı.

Bunun üzerine Esterhazy Paris’e dönerken Lazere’nin hazırladığı broşürden mudisi Esterhazy’nin el yazısını tanıyan bankacı, durumu Dreyfus’un ağabeyi Mathieu Dreyfus’a bildirdi. Kestner de bankacının iddiasını doğruladı. Basın Dreyfus’a beklenmeyen hükümet desteğini sağlayan senatörün üzerine gitmeye başladı ve onu Yahudi taraftarı ve Alman uşağı olmakla suçladı. Mathieu Dreyfus’un Esterhazy’nin suçlu olduğunu kamuoyuna açıklamasından yalnızca on gün sonra Emile Zola *Le Figaro*’da, antisemitist nefretin yöneltildiği senatörü koruyarak “B. Scheurer-Kestner” makelesini 25 Kasım 1897’de kaleme almıştı. Yazısının içeriği hem gerçeğe, hem de onu yiğitçe savunan senatöre bir övgü niteliğindedir. Zola, “adalet ve gerçek” yolunda savaştığı için hakarete uğrayan dürüst politikacıyı övmüştü (Tekay Baysan, 2002).

O’na göre; “*Başka türlü yaşayamazdım.*” diyen senatör herkese örnek olmalıydı ve baştakiler kışkırtılmış kalabalığa rağmen, eğer mertçe davranırlarsa her şey kolayca düzelebilirdi. Kestner’e, ‘Yüksek mevkiinin, servetinin ve mutluluğunun yıkılması pahasına, gerçeği ortaya çıkarmasını emreden ödevin sorumluluğunu bu işe karışan tüm namuslu kişiler duymalı ve olayın gerçek suçlusu ilan edilmeliydi. Eğer siyasal nedenler adaletin gecikmesini gerektiriyorsa, bu kaçınılmaz sonucu daha da ağırlaştırarak geciktiren yeni bir hata olacaktı. Zola’nın inancında her şeye rağmen “gerçek yürüyordu ve onu hiçbir şey durduramazdı”. Fakat işler düşündüğü gibi gitmedi. Başbakan Brisson, 4 Aralık’ta mecliste yaptığı konuşmasında “Artık Dreyfus davası diye bir şey yoktur”, dedi (Hür, 2004). Scheurer-Kestner bunun için senatoya gensoru önergesi verdiğinde Zola “*Sendika*”yı ve son olarak da, *Le Figaro*’nun okurlarının abonelikten çıkma baskısı nedeniyle Dreyfus davasından çekilmesine yol açan ‘*Tutanak*’ı kaleme aldı (Zola, 1976).

Gazetesiyle yolları ayrılan Zola bu kez “‘*Gençliğe Mektup*’ başlığıyla bir broşür hazırladı ve bu broşürün etkisiyle yeni el yazısı uzmanları bulundu ve *bordereaudaki* yazılar tekrar incelendi” (Hür, 2004).

Öte yandan meseleye, en yüksek liyakat madalyası, ‘*L’égion d’honneur*’ nişanı sahibi Fransız yazar ile aynı önemi atfeden İngiliz gazetesi *The Times*, sona ermek üzere olan 1897 yılının en önemli olayları ve diğer ülkelerin endişeleri açısından Fransa’yı tahlil ederken; başarılı Rus-Franco ittifakının yanında Dreyfus davasından da söz etmiş ve bunu “*toplumsal huzursuzluğun rekrudesansı*”¹ olarak nitelemişti (The Times, 1897).

Nitekim; Zola’nın giderek çetrefilleşen Dreyfus meselesiyle ilgili sonraki hamlesi 6 Ocak tarihli bir başka yazısı oldu: “*Fransa’ya Mektup*”. Bu kez Zola sağduyulu ve mantıklı davranması için Fransa’ya seslenmişti ve “iğrenç” diye nitelediği basının üç uzmanın *bordereaudaki* el yazısını yine Dreyfus’a bağlamasına yer vermesiyle ilgili eleştirilerini dile getirmiş ve Fransız halkının gözlerini artık açması gerektiğini haykırmişti. İzleyen günlerde Picquart üzerine atılan iftiralar nedeniyle altmış gün kale cezasına çarptırılınca, Zola kızgınlığını dile getiren ve Dreyfus’un haklılığına dair çabalara en büyük yankıyı getiren yazısını yazdı. *L’Aurore / Şafak* gazetesinin 13 Ocak 1898 tarihinde yayımladığı ve Zola’nın doğrudan Fransa Cumhurbaşkanı Felix Faure’e hitap ettiği “*J’accuse! / İtham ediyorum!*” başlıklı makalesi olayı tüm dünyaya duyurmuştu. Basın tarihinin en etkili makalesi olarak (Wilkes, 1998) benimsenen yazısında Zola, Esterhazy’i masum bir adam olarak geçiren ilk duruşmayı doğru detayları bilen biri için bir kabus olarak nitelemiş ve *bordereauyu* 15. yüzyıldan kalma aptalca bir günlüğe benzetmişti. Dreyfus olayını, karargah şubelerinin işi olarak özetlediği

¹ *Geçici bir iyileşmeden sonra bir hastalığın ağırlaşması.

mektubunda, Dreyfus'un suçlanmasının doğrudan Albay Paty de Clam'ın eseri olduğunu vurguluyordu. Mektubunu şöyle kaleme almıştı:

“..."

Adli hatanın acımasız yaratıcısı olmakla Yarbay Paty de Clam'ı suçluyorum. Sonra da uğursuz yapıtını, üç yıldan beri en tuhaf ve baştan başa suç olan dalaverelere başvurarak savunmakla suçluyorum.

General Mercier'i, yüzyılın haksızlığında, en azından zayıflığından ötürü, suç ortaklığıyla suçluyorum!

General Billot'u Dreyfus'un masumiyetinin mükemmel kanıtlarını elinde tutmak ve onları örtbas etmekle, itibarı düşen Genelkurmayı siyasal amaçlarla kurtarmak için, kendisini insanlığa ve adalete karşı suç işlemekle suçluyorum!

General de Boisdeffre ve General Gonse'yi aynı suçta suç ortağı olmakla suçluyorum, biri şüphesiz ruhban tutkularından, diğeri muhtemelen birlik ruhundan ötürü savaş bürolarını tartışılmaz kutsal sandık yapmalarından.

General Pellieux ve Binbaşı Ravary'i, rezil raporu; canavarca hazırlamak ve diğerini de onu onaylamakla suçluyorum!

Üç el yazısı uzmanını Messrs. B.Belhomme, B.Varinard ve B.Couard'ı hilekar ve sahtekar raporu onaylamakla suçluyorum. Yapılacak tıbbi muayene sonunda bu kişilerin görme ve düşünme yetersizliği hastalığına tutuldukları saptanmazsa suçlamadan kurtulamazlar.

Özellikle L'Eclair/ Şimşek ve L'Echo de Paris / Paris Yankısı gibi basını kullanarak kendi yanlışlarını örtbas eden bir kampanyayla halkı doğru yoldan saptırmak istedikleri için Savunma Bakanlığı'nı suçluyorum!

Son olarak; ilk mahkemeyi, suçlamaların dayandırıldığı belgeleri gizli tutarak, yasayı ihlal etmekle; ikinci mahkemeyi de, emirle bir suçluyu bile bile temize çıkarıp ağır adli suç işleyerek, bu yasadışılığı örtbas ederek hatayı düzeltmemekle suçluyorum!

Bu suçlamalarda bulunurken 29 Temmuz 1881 günlü basın yasasının 30 ve 31. maddeleri karşısında bulunduğumu, bu yasanın lekeleme suçlarını cezalandırdığını bilmiyorum değilim. İsteyerek kendimi tehlikeye atıyorum.

... Émile Zola, 13th January 1898” (Zola, L'Aurore, 1898) (Resim 4)

Resim 4. Émile Zola'nın "Suçluyorum!" başlıklı cesur makalesi, L'Aurore 13 Ocak 1898

Emile Zola'nın makalesi, Dreyfus'un haksız bir biçimde cezalandırılmasından açıkça suçlu olan Esterhazy'nin gerçekdışı savunmasıyla beraat ettiği duruşmadan yalnızca iki gün sonra basılmıştı ve gazete sadece Paris'te birkaç saat içerisinde iki yüz binden fazla satmıştı. Makalede hiç işlemediği halde Dreyfus'un nasıl suçlu durumuna düşürüldüğünü anlatan Zola'nın aklında iki amacı vardı: İlki; halkı Dreyfus davasının lehinde yönlendirebilmek, diğeri de resmi otoriteleri provoke ederek, kendisini suçlamalarını sağlamak, dolayısıyla; ortaya çıkacak yeni mahkeme ile de halkın ilgisini Esterhazy'nin suçlu, Dreyfus'un ise suçsuz olduğu fikrine doğru kaydırmaktı. Gerçekten de Zola bunu başardı ve Fransa'yı titreten bir tartışmayı başlatarak, kamuoyunun ilgisini Dreyfus'un lehine çevirdi (Wilkes, 1998). Zola, 'Suçluyorum' u yazarken suç işlediğinin farkındaydı. Basın Yasası'nın hangi maddelerini ihlal ettiğini bildirerek kendini ihbar etmiş, "kolaysa beni ağır cezada yargılayın" diyerek meydan okumuştur (Tekay Baysan, 2002).

Öte yandan, yazının yayımlandığı aynı gün öğleden sonra Millet Meclisi'nde Zola için L'Aurore Gazetesi ve yazı işleri müdürü hakkında, yapılan oylamada 122'ye karşı 312 oyla kovuşturmaya geçilmesi istendi. Dahası 32 milletvekili ortak bir bildiri yayımlayarak "kapitalist sınıftan", düşman sınıftan olan Dreyfus'un kaderinin kendilerini ilgilendirmediğini açıkladı (Zola, 1976). "İki Fransa" çatışmasının derinleştiği o günlerde; 1887'de ordudan ihraç edildikten sonra, 1889 seçimlerinde meclise giren General Boulanger, bu dürtüden hareketle oluşan rejim karşıtlığı dalgasını örgütleyerek, kendi adı etrafında gelişen Bulanjist hareketin yükselişini sağladı. Tamamen liderine bağlı olarak hayata geçen ve yol alan Bulanjizm, 20. yüzyılın başlarında kurulmuş "vatansever" ve/veya "Yahudi düşmanı" örgütlerle kendilerine siyasal sahnede yer açanlar, düzene tepkisel, radikal bir karşı çıkışla muhafazakârlığı bir araya getirip, özellikle lümpen - proleterya arasında hayat bulmuştu. Dreyfus davası ile beraber gelişen diğer sağ akımların merkezinde yer alan hareket, yeni Fransız ulusçuluğunu tanımlayarak onu; yabancı, özellikle de Yahudi düşmanlığıyla birleştirmiştir (Vardar, 2004). Muhafazakâr Fransa ordunun tahkir edildiğini, milli şerefın ayaklar altına alındığını, vatanın tehlikede olduğunu ileri sürerken, radikal Fransa yeni ahlak prensipleri ve ansiklopedistlerin büyük ihtilali ve insanlığın idealleri adına savaşıyordu (Curtius, 1953). Ağırlığı Dreyfus'u suçlayanların oluşturduğu "İki Fransa"nın cumhuriyetçi kanadı ise Zola'nın inatçı tutumuyla güç kazanıyordu. Zola mahkemeye verdiği yanıtı yine gazeteler

aracılığıyla duyurdu. Dünyanın dört bir yanından gelen muhabirler sayesinde Dreyfus davası kendi lokal sınırlarını aşarak, tüm dünyanın gündemine yerleşti. Rus Çarı III. Aleksandr'ın ölümünün ardından gazeteler davaya daha fazla yer vermeye başladı (Bein, 1941). Savaş Bakanı General Billiot'nun Adalet Bakanlığı'na şikayeti üzerine hakkında Ağır Ceza Mahkemesi'nde hakaret davası açılan Zola'ya J.Reinach, M. Prévost, G. Clemanceau, E. Durkheim, A. France, M. Proust gibi önemli entelektüeller ve senatör A. Scheurer-Kestner vardı, ancak bu destekler yetmedi ve Zola 7 Şubat'ta yargılanmaya başlandı. Dava sırasında halk Yahudi düşmanı sloganlarla galeyana getirilmişti. Buna Dreyfusçuların yanıtı "*Liguedes Droits de l'Homme et ducitoyen / İnsan ve Vatandaş Hakları Örgütü'nü* kurmak oldu" (Hür, 2004). Zola'nın yargılandığı ikinci duruşma 17 Şubat'ta gerçekleşti. Savunmasında, "Savaş bakanlığı şubelerinden birkaç kişi tutum ve davranışlarıyla ordunun itibarını zedelediye, bunu söylemek tüm orduya sataşmak mıdır?" (Zola, 1976) diye sorarak orduya hakaret etmediğini, ordunun onurunu asıl zedeleyenlerin "onu savunmak bahanesiyle" hareket eden "bir takım haydutlar" olduğunu söyledi. Şerefi ve yapıtları adına Dreyfus'un suçsuzluğu üzerine ant içti. Savunmasını "Bir gün şerefimin kurtulmasına yardım ettiğim için Fransa bana teşekkür edecektir." sözleriyle bitirmişti (Tekay Baysan, 2002).

The Times muhabiri gözlemlerini aktardığı haberinde, aynı zamanda mahkeme tanıklarından biri olan radikal milletvekilinin, General Pellieux ve Boisdeffre'yi sıradışı müdahalelerinden ötürü eleştirdiği sırada, salondaki izleyicilerden birinin ayağa kalkarak "Vive la République! / Yaşasın cumhuriyet!" diye bağırdığını, kabaca yerine oturtulurken de; bir başkasının "Vive l'armée! / Yaşasın ordu!" çığlığı kopardığını bildirme gereği duymuştu (The Times, 1898). Gerçekten de Dreyfus meselesiyle başlayan tüm davalar; gerek Picquart, gerek Zola ve gerek ise Esterhazy davaları tamamen bu iki mesele üzerinde yükselmışti. Cumhuriyet yanlıları Fransa'nın içinde bulunduğu durumun etnik ve aykırı yorumlarla incelenmesini değil; bir milliyetçilik sorunundan çok yüzyılın konjonktürü içinde değerlendirilmesini istediklerini dile getiriyorlardı. Öte yandan bu davalar, son olarak Prusya ile savaştan yenik çıkmış Fransa'yı, yeni bir ulusçuluk dalgasına alarak, kendi kimliğinde birleşme şansı yaratmış; Yahudi aleyhtarı yorumlar için bir fırsat eşiği oluşturmuştu. Bu grup için ordu "ulusun kanı ve kemiği" idi. Askerler ise yurdun yöneticileri değil, hizmetkârlarıydı. Böyle düşünen Fransızlar için parlak zaferler kazanan ordu, hiçbir zaman konvansiyona direnmemiş ve yerini sivil demokrasiye bırakmayı bilmişti. Aksini düşünmek halk için büyük bir tehlikeden başka bir şey değildi. Bu mahkeme, ülkenin yasalarına kimin hükmettiğine dair açık bir tartışmaya dönmüştü (The Times, 1898). Dreyfusçu ve Zola sempatzanı kanat, bu olaylarla Fransa'nın içerde ve dışarıda tehlikeye atıldığını söyleyen karşıt grubun "Ordumuz *Praetorian*² ordusu olmayacak!" sözlerine karşılık "yurdun felaketlerini hazırlayanların yüksek askeri makamların sorumsuzluğu" olduğu cevabını veriyordu.

Palais Bourbon'da dünya basınının takip ettiği iki duruşmanın sonunda Emile Zola, "27 askerinin suçundan emin olduğuna dair şahitliğinde oybirliğiyle suçlu bulunan hain Dreyfus'un pay sahibi olduğu yabancı paranın sponsorluğunda bir konsorsiyumla alınmış, iğrenç bir kampanyanın enerjisini bastırmak üzere hükümeti daveti" eşliğinde bir yıl hapis ve 3000 frank hapis cezasına çarptırılmıştı. Zola'nın mahkumiyetinin, onun hakikatteki iyi niyetine rağmen "ordunun zaferi" olarak değerlendirilmesi, hümanist grupların ölçeğinde adaletin gerici bir çizgiye evrilmesinin tezahürüydü. Buna karşılık

²Praetorian: Romalı İmparatorların, hem Roma'da, hem de savaş alanında kişisel güvenliklerini sağlamak için oluşturdukları özel birlik.

Cezayir mezaliminin³ kışkırtıcıları, Zola'ya verilen maksimum cezayı da aynı yakınlıkla alkışlamışlardı. Durumun vehameti neticesinde ertesi gün Ludovic Trarieux tarafından “İnsan Hakları Cemiyeti” kuruldu (Zola, 1976).

Fransa'da cereyan eden bu “rencide edici” olayların basın yoluyla, sonradan düzeltilemeyecek bir imaj meydana getirdiği tartışmaları hemen ertesi gün başlamıştı. Davayla ilgili olarak bazı Fransız gazeteciler, “hükümetin gelecekteki dini tartışmaları nasıl engelleyeceğini bileceği” yorumunu yaparken, bazıları ise “yönetimin cumhuriyetten papazlara doğru el değiştirdiğini” söyleyerek, cesaret gerektiren Zola taraftarlıklarını dışarı vurmuşlardı. *Reuter Haber Ajansı*'na göre ise; M. Zola'ya karşı dün verilen kararı alkışlayan gazeteler Dreyfus mahkemesinin gözden geçirilmesine karşıydı. Zola iyi niyet, adalet ve onurla hareket etmişti. *Le Figaro*, açılacak yeni bir mahkemenin sonucunun kimseye sürpriz olmayacağını, jürinin başka bir karar vermeyeceğini söylemişti. Gazete suçlanan Zola'nın tarafsızlık ve cesaretinden hiç kimsenin şüphesi olmadığını belirtmişti. *The Gaulois* ise bambaşka bir sertlikle haberini duyurdu. Gazeteye göre; jürinin cevabı retori profesyonellerine vatandaşlık ve iyi niyet dersiydi. Polemik devam edecek olursa, bundan sonra Dreyfus davasının gözden geçirilmesini istemeyenlerle, iyi bir Fransız ya da diğerleri çizgisinde bir yerde bulunanlar arasında sürdürülecekti (The Times, 1898).

Polemik devam etti ve “Paris”i yayımlamasının ardından Zola hakkında Ağır Ceza Mahkemesi'nin aldığı karar; “Savaş Bakanı'nın değil, savaş konseyinin dava açabileceği” gerekçesine dayandırılarak Yargıtay tarafından bozuldu. Yargıtayın kararının ardından Zola'nın *L'Aurore* manşetlerinden “Yeni bir yüz kararı” biçiminde anons ettiği Savaş Konseyi çağrısı gelmişti. Cezayir olayları yatıştırılırken, hükümet düştü. *Seine-et-Oise* mahkemesinde Zola aleyhine ikinci kez dava açıldı. *The Times* muhabiri çağrının geldiği tarihten itibaren 23 Mayıs'taki mahkeme gününe gelene kadar geçecek sürenin dayanılmaz olduğunu yazacak kadar İngiliz kamuoyunun ilgisine hakimdi ve mahkeme başkanı ve Zola arasındaki diyaloga yer vermişti. Habere göre duruşmada Askeri Hakim Zola'dan Binbaşı Esterhazy'i emirle beraat ettirdiklerini kanıtlamasını “biz” zamiriyle söylemişti. Zola'nın yanıtı “*Bunu kanıtlamayı çok isterdim; ama, yapamam*” olunca, mahkeme başkanı bunu sert bir karşılık olarak değerlendirip “*kanıtlansa bile bunun bir suç değil, yalnızca bir hata olabileceğini*” vurgulamıştı. Zola sözlerinde direterek, “*kanıtlanmasının mümkün olmadığı bu emir nedeniyle suçlu birinin yerine masum birinin yargılandığı*”na dair inancını tekrarlamıştı. Gazetenin Dreyfus davası muhabirine göre o günlerde Paris'te iki majör dalga vardı. Biri hala antisemitizm, diğeri de “ordunun aşağılanması”ydı. Özellikle ikincisi, ilkinde göre daha kolay propaganda edilebiliyordu. Zola karşıtları ellerini bu yolla güçlendirmişlerdi. Aşırılığa varan vatanseverlik, hat safhada yabancı düşmanlığı üzerine bina edilirken, her türlü nefretin ifadesinde ortaya çıkan bir enstrüman gibi kullanılıyordu. “Orduyu aşağılama parolası” ile beraber, halkın tutumu çılgınlık raddesine varmış ve yalnızca Avrupa'yı değil, tüm dünyayı ana prensipleri yeniden düşünmeye ve savunmaya zorlamıştı. Gerçekte bu kampanyanın öznesi durumundaki cumhuriyet çatışmasının kıvamını belirlemişti. *The Times* muhabiri, “*Dreyfus'un 'gizli belgeyle' suçlu duruma düşürülmesi Fransa'nın omuzlarına binmiş ağır bir yüküdür*”, diye yazmıştı (The Times, 1898). Diğer yandan, yükün gerçek sorumlusu olan Binbaşı Esterhazy'nin kuzeni tarafından ihbar edilerek, eski İstihbarat Şefi Picquart'a gönderilen sahte telgrafları yazmakla suçlanması yeni bir döneme

³³ Aynı tarihlerde Cezayir'de Fransa karşıtı olaylar çıkmış, yüzlerce esnaf kepenk kapatmıştır. Çok sayıda Cezayirli ölmüştür.

girildiğine dair erken bir beklentiydi. Zola'yı 'haklılığından ötürü' yargılayan davaların tarihi yaklaşmıştı. Buna bir yenisi eklenmiş ve yazarın 'itham ettiği' üç yazı uzmanı da yazara mahkeme açmıştı. Bu mahkeme de, Zola'nın suçluluğuna karar vermiş; iki ay hapsini ve her yazı uzmanına 5000 frank zarar ödemesini onaylamıştı. Zola yeniden Ağır Ceza Mahkeme'sine çıktığında, tekrar bir yıl hapse ve 3000 frank para cezasına mahkum edildi. Cezadan kaçan Fransız yazar, arkadaşlarının yardımıyla aceleyle dilini hiç bilmediği, fakat; yargılanmama garantisi aldığı Londra'ya gitti (Zola, 1976). Bir yıl kaldığı Londra'da zaman zaman başkaları acı çekerken saklanıyor olmaktan rahatsızlık duyacaktı. Bu sürgün, Zola'yı mali açıdan yıpratmıştı. Hem kitap satışları düşmüş, hem de giderleri artmıştı (Tekay Baysan, 2002).

Davanın sonuçları, konunun içindeki bütün isimlerin akıbetine yansımıştı. Picquart yaz aylarında ordudan ihraç edilmişti. Duruşmanın üzerinden geçen birkaç ay içinde, Dreyfus'un suçsuzluğuna dair deliller kasıtlı olarak politika ve basın çevrelerine servis edilmişti. General Pellieux emekliliğini isterken, yaptığı sahteciliği Dreyfus'un suçluluğuna inanan yeni Savaş Bakanı Cavaignac'a itiraf eden Henry, otel odasında intihar etmişti. Bunun üzerine, Zola'nın "itham ettiği" General Boisdeffre de istifa etmişti (Zola, 1976). Zola'nın yargıtayda açtığı temyiz davası reddedilirken, ölen Henry ve Paty de Clam arasındaki gizli anlaşmayı açıklayan Esterhazy'nin lehine takipsizlik kararı çıkarılmıştı. Zola'nın kızgın bir yazı dizisine başlamasına asıl neden olan ise; Fransız hükümeti tarafından kendisine verilen liyakat ödülü "L'égion d'Honneur" nişanını geri almasıydı.

24 Ekim 1898'de Paris'te korkunç bir antisemitik gösteri meydana gelmişti ve birkaç ay önce yazdığı bir mektupla "öldürülürsek katil siz olacaksınız!" (Zola, 1976) diye seslendiği Başbakan Brisson kabinesi istifa etmişti. Yılın son gününde "*Ligue de la Patrie Française*" adıyla, aşırı milliyetçi ve Dreyfus karşıtı bir örgüt kuruldu. Her şey olumsuz gibi görünürken, Bayan Dreyfus'un davanın yeniden ele alınması talebi yargıtayca kabul edilince yeni bir döneme girildi. Bu arada Cumhurbaşkanı Felix Faure ölmüş, yerine Dreyfusçu Emile Loubet geçmişti (Hür, 2004). Dreyfus davasının yeniden ele alınması kararının ardından Zola on bir aydan sonra Paris'e dönmüştü. Protestolar devam ederken Dreyfus, Şeytan Adası'ndan tahliye edildi ve Parislilerin antisemitik taşkınlıklarından korkulması nedeniyle Rennes hapisanesine kondu. Esterhazy bordereau/evrağı kendisinin yazdığını itiraf etti. Bunun üzerine dava Rennes'de görülmeye başlandı. Temyiz Mahkemesi'nin üç üyesinin kapalı bir oturumla tartıştığı Dreyfus kararının revizyonu meselesi, duruşma salonuna taşındığında; başından beri Dreyfus'un masumiyetine inanan Colonel Picquart'ın tanıklığına başvurulmuştu. Picquart, haksız yere beş yıldır mahkumiyet sürdüren Dreyfus'un hiçbir gizli dosya ya da *borderauyla* ilgisinin olmadığını tekrarlamıştı. İddialarını daha da ileriye götüren eski İstihbarat Şefi, Zola'ya kesilen cezanın da emirle verildiğini ima etmişti. Ayrıca bir zamanlar üslerine "çok zeki" bir asker olarak tanıtılan Esterhazy'nin kendisine gönderdiği sahte dokuz mektubun detaylarını vermişti. Henry'nin bu ihanette bulunmasındaki motivasyon sorulduğunda, Dreyfus'un suçluluğuna inananlar için bu hainliğin gerekli olduğunu söylemişti. Esterhazy'nin aleyhinde konuşan bir tanık ise; Esterhazy ve Henry arasındaki parasal ilişkiyi ve Esterhazy'nin bir yıl önce bir arkadaşına Dreyfus'un masumiyetini savunduğunu belirtmişti (The Times, 1899).

Diğer yandan, dünya kamuoyu, antisemitist duygularını kaybetmeden hoşgörüyü elde tutabilmenin imkânlılığıyla tanışmıştı. *The Times*'in 10 Ağustos 1899 tarihli haberinde sözü edilen bir Amerikan otelinin seçkin kalmasındaki iki sebepten birinin otele Yahudilerin kabul edilmemesi olduğu belirtiliyor; ancak haberin devamında, parasal gücü

olan Yahudilerin ötekilerce dışlanmasının kabul edilemez olduğu vurgulanıyordu. Dahası Fransa’da yaşanan tam bir ırkçı skandaldı (The Times, “The American Hotel”, 1899).

Nitekim, her türlü lehte savunmaya rağmen ikinci mahkemenin sonunda yine mahkeme Dreyfus’u suçlu buldu (Resim 5). Suç “düşmanla gizli haberleşme” olarak tarif edilmiş ve “hafifletici nedenlerle” ikiye karşı beş oyla, 10 yıl hapse hüküm giydiği belirtilmişti.

Resim 5. Dreyfus sorgusu sırasında. Le Petit Parisien gazetesi (20 Ağustos 1899).

Bunun üzerine Zola yine sert bir yazı kaleme almış ve seyredilenin bir oyun olduğunu çağrıştıran ‘Beşinci Perde’ başlığını kullanmıştı. Cumhurbaşkanı sorunu çözmek için Dreyfus’u affetmeye karar verdi. Başkan Loubet, Dreyfus’un affını imzalarken, senatör Scheurer-Kestner’in öldüğü öğrenilmişti (Zola, 1976). Dreyfus yandaşlarının ağır eleştirilerine rağmen, suçsuzluğunu kanıtlamak için sonuna kadar çaba gösterme hakkını saklı tutarak af önerisini kabul etti (Hür, 2004). Bu affı, 14 Aralık 1899’da Dreyfus davasının Zola, Mercier, Picquart gibi tüm figürleri için genişletilmiş ikinci bir af izledi. Böylece tarihin en büyük davalarından biri kapanmış oldu. Zola “güzel bir yapıt” şeklinde betimlediği “gerçeğin ortaya çıkarılışından” ötürü alkış ve övgü istemediğini söylemişti. O’na göre sonuç, insancıl duygularla beslenerek Fransa’ya eski saygınlığını kazandırmıştı (Zola, 2004).

Fransız ordusunun zamanla lanetlenen ve *bordereau* adıyla tarihe kazınan bu belgeler nedeniyle (Horne, 1984) yeterince soruşturmadan genç yüzbaşıyı ölüm cezasına çarptırması bugün bile demokrasi ve hümanizma taraftarı Fransızlar için utanç kaynağıdır. Fransa eğer *gericilerin davasından* kurtulmuşsa bunu Dreyfus’a borçludur (Zola, 1976).

Dreyfus Davası Kronolojisi

- **15 Ekim 1894:** Yüzbaşı Dreyfus'un tutuklanması: Ordu istihbarat servisi, onun gizli belgeleri Almanya'ya teslim ettiğinden şüpheleniyor.
- **29 Ekim 1894:** Yahudi karşıtı La Libre Parole gazetesinde olay hakkındaki ilk makalenin yayınlanması: Dreyfus'a düşman bir basın kampanyasının başlangıcı.
- **19-22 Aralık 1894:** Kaptan Dreyfus bir savaş konseyinin önüne çıkar: Vatana ihanetten suçlu bulunur ve askeri aşağılama ve ömür boyu sürgün cezasına çarptırılır.
- **5 Ocak 1895:** Yüzbaşı Dreyfus'un rütbelerinin alınması.
- **21 Şubat 1895:** Alfred Dreyfus'un Guyana açıklarında Kurtuluş Adaları'na gitmesi.
- **13 Ocak 1898:** Yazar Émile Zola, Cumhuriyet Cumhurbaşkanı Félix Faure'a yazdığı açık bir mektupta adli hatayı kınadı.
- **4 Haziran 1898:** İnsan Hakları Örgütü'nün kuruluşu: Örgüt Dreyfus'un masumiyetini savunuyor.
- **31 Aralık 1898:** Ulusal Fransız Örgütü'nün kuruluşu: Anti-Dreyfusçuluk.
- **23 Şubat 1899:** Félix Faure'un cenazesi vesilesiyle, milliyetçi yazar Déroulède orduyu Cumhuriyet'e karşı bir darbeye yönlendirmeye çalışır.
- **3 Haziran 1899:** Yargıtay, 1894 kararını iptal eder ve sanığı yeni bir savaş konseyine geri gönderir.
- **20 Haziran 1899:** Fransız Eylem Hareketi'nin resmi kuruluşu: kökeni önceki yıl (8 Nisan 1898) kurulan bir komiteden kaynaklandı ve bir örgüt oluşturuldu (15 Ocak 1905). Anti Dreyfusçu bir örgüt.
- **9 Eylül 1899:** Rennes savaş konseyi Dreyfus'u on yıl hapse mahkum etti.
- **19 Eylül 1899:** Cumhurbaşkanı Émile Loubet, Dreyfus'u affetti.
- **12 Temmuz 1906:** Yargıtay, Rennes kararını bozdu ve Dreyfus'un masumiyetini kabul etti.

Tablo-1 Dreyfus Davası Kronolojisi

SONUÇ

İnsanlık tarihi boyunca Yüzbaşı Alfred Dreyfus'un uğradığı haksızlığın hukuki ve toplumsal düzeyde nasıl meşruiyet kazandığına dair sayısız olay ve durum tahlili yapmak mümkündür. Dreyfus Davası'nı benzerlerinden ayıran ise bu davanın izleyicilerinden biri

olan Dr. Theodore Herzl'in, onu *İsrail'in manevi babası* niteliğine yükseltecek kadar yoğun bir biçimde Yahudi sorunu hakkındaki çalışmalarına başlaması için itici bir güç oluşturmasıdır. Ne var ki; antisemitik faaliyetlerin ve propagandaların etkisinde “adalet” ve “vicdan” gibi temel evrensel ilkeler bu davanın seyri boyunca yerle bir edilmiş; siyasi ve etik dışı manipülasyonun hukuk mekanizmasına sirayet edişiyile kısa zamanda Fransız toplumunu kamplaştırarak ikiye bölen bir “önyargı” setiyle dünyayı karşı karşıya bırakmıştır. Yüzbaşı Dreyfus'un suçunun sadece varlıklı bir Yahudi olmasından ötürü kendisine atfedilmesi ile ortaya çıkan haksızlık yıllar sonra Fransa devleti tarafından resmen kabul edilmiş olsa da bu olay; dünyaya aydınlık, eşitlik, özgürlük fikirlerinin yayıldığı bir ülkede dahi meydana gelişiyile ürperticidir. Bununla birlikte buradan yapılacak çıkarımı, *kendini insanları önyargıdan kurtarmak üzere bir şey yapabilirse ölümlülerin en mutlusunu sayacağını* belirten Montesquieu'nun nitelemesi üzerinden değerlendirmekte yarar vardır. Düşünceleriyle Fransız İhtilali'ne etki eden filozofun *hakimlerin önyargılarının milletinkini oluşturduğunu ileri sürmesi* o günün toplumsal durumunun anlaşılmasına da yardımcı olacaktır (Montesquieu, 1998).

KAYNAKÇA

- Bein, A. -Samuel, M. (1941). Theodore Herzl: A Biography, Philadelphia.
- Cobb, R. (1969). A Second Identity, Essays On France - French History. Fransa.
- Curtius, E. R. (1953).Fransa Üstüne Deneme. (Çev.) Sabahattin Eyüboğlu. İstanbul.
- Dreyfus, A. (1901). Five Years of My Life: Diary of Captain Alfred Dreyfus. New York.
- Hür, A. (2004). “İtham ediyorum!”. Toplumsal Tarih Dergisi, 20 (123), 36-41.
- Horne, A. (1965). The Fall of Paris 1870-71, Londra.
- Lazareff, P. (1945). Fransa'da Basın Rezaletleri. (Çev.) Şevket Rado. İstanbul.
- Montesquieu (1998). Kanunların Ruhu Üzerine. (Çev.) Fehmi Baldaş.İstanbul.
- Tekay Baysan, G. (2002). Dreyfus Davası: Gerçek ve Adalet Savaşçısı Zola. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 19 (1),181-195.
- The Times (31 Dec 1897). The Dreyfus Case.
- The Times (24 Feb 1898). The Trial of M. Zola.
- The Times (15 Apr 1898). The Dreyfus Case.
- The Times (20 Apr 1899). The Dreyfus Revelations.
- The Times (10 Aug 1899). The American Hotel”.
- Vardar, D. (2004). Aşırı Sağdan “Popülist Radikal Sağ”a. İstanbul.
- Wilkes, Jr. D. E. (1998). J'accuse! Emile Zola, Alfred Dreyfus. And The Greatest Newspaper Article In History. Flagpole Magazine.
- Zola, E. (1976). Gerçek Yürüyor. Muammer Tuncer (Çev.). İstanbul.
- Zola, E. (13 Jan 1898). “J'Accuse!”, L'Aurore.